

Gender research and linguistic directions in literary translation

Toshtemir ALIMOV¹

Karshi State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021
Received in revised form
15 January 2021
Accepted 20 February 2021
Available online
7 March 2021

Keywords:

Sex
Gender
Male language
Female language
Social sex
Gender stereotype
Gender as cultural symbol
Gender harmony
Gender system

ABSTRACT

In the article is described gender research and linguistic directions in literary translation. It is seen that the behavior of men and women in society, their perception of the world is explained by social reasons and is defined by the term gender. Sex is a biological factor, a hormonal state, and gender is created by society as a social model of women and men, which determines their social position and role in society, family, political structure, economy, culture, education, etc. Sex and gender in our view are located at opposite poles in a human life. This is a specific result of a person's socialization in society on the basis of gender. Men and women are cultural products of society. Distinguishing the concepts of sex and gender in the translation of works is art and the correct interpretation of gender terms in the literary translation bringing the translator to a new theoretical level of understanding of social processes.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Бадий таржимада гендер тадқиқотлар ва лингвистик йўналишлар

АННОТАЦИЯ

Бадий таржимада гендер тадқиқотлар ва лингвистик йўналишлар мақоласида, жамиятда эркак ва аёлнинг хулқатвори, уларни дунёни идрок этиши ижтимоий сабаблар билан изоҳланади ва гендер атамаси билан белгиланиши кўриб чиқлади. Жинс биологик омиллар, гормонал ҳолатдир, гендер эса жамият томонидан аёллар ва эркаклар ижтимоий модели сифатида яратилади, бу уларнинг жамиятдаги оила, сиёсий тузилма, иқтисодиёт, маданият, таълим ва бошқаларда ижтимоий мавқеи ва ролини

Калит сўзлар:

Жинс
Гендер
Эркак тили
Аёл тили
Ижтимоий жинс
Гендер стереотиплари
Гендер маданий рамз сифатида
Гендер уйғунлиги
Гендер тизими

¹ Lecturer at Karshi State University, Karshi, Uzbekistan

Email: toshtemiralimov@gmail.com

белгилайди. Жинс ва гендер бизнинг назаримизда инсон ҳаётида қарама-қарши кутбларда жойлашган. Бу одамнинг жинсига мос равишда жамиятдаги ижтимоийлашувининг ўзига хос натижасидир. Эркаклар ва аёллар жамиятнинг маданий маҳсулотидир. Бадий таржимада жинс ва гендер тушунчаларини фарқлаш ва асарда гендер терминларини тўғри талқин қилиш бу таржимоннинг ижтимоий жараёнларни тушунишни янги назарий даражасига чиқиши англатади. Ишнинг мақсади: бадий таржимада гендер тадқиқотларининг бошқа ижтимоий йўналишлар доирасидаги ўрнини аниқлашдан иборатdir.

Гендерные исследования и лингвистические направления в художественном переводе

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Пол
Гендер
Мужской язык
Женский язык
Социальный пол
Гендерный стереотип
Гендер как культурный символ
Гендерная гармония
Гендерная система.

В статье описываются гендерные исследования и лингвистические направления в художественном переводе. Видно, что поведение мужчин и женщин в обществе, их восприятие мира объясняется социальными причинами и определяется термином гендер. Пол - это биологический фактор, гормональное состояние, а гендер создается обществом как социальная модель женщин и мужчин, которая определяет их социальное положение и роль в обществе, семье, политической структуре, экономике, культуре, образовании и т.д. Пол и гендер, на наш взгляд, находятся на противоположных полюсах в жизни человека. Это специфический результат.

Социализации человека в обществе определяется по гендерному признаку. Мужчины и женщины - культурные продукты общества. Различие понятий пола и гендера в переводе произведений - искусство, а правильное толкование и интерпретация гендерных терминов в художественном переводе выводит переводчика на новый теоретический уровень понимания социальных процессов этого перевода.

Таржимашуносарнинг турли мамлакатларнинг турли тиллар материаллари бўйича олиб борган тадқиқотлари шуни кўрсатдики, тилларнинг эркак ва аёл вариантлари мавжуд, улар талаффузнинг ўзига хос хусусиятлари, сўз ҳосил қилиш манбалари, грамматик шакллари, айрим лисоний воситалардан фойдаланиш частотаси билан тавсифланади. Гендерни белгилайдиган сўз ва терминлар хусусиятлари бир биридан фарқ қиласиди, масалан, турли хил нутқ турларида эркак ва аёл метафоралари (НД Арутюнова) [1], фразеология ва паремиологияда қайд етилган эркаклар ва аёлларнинг баҳолаш хусусиятлари бир-бирига тўғри келмайди (ВН Телия), Д.Ч.Малишевская, А.М. Емирова) [14; 22; 25], Бадий таржимада эркак ва аёл мулоқот услубларининг хусусиятлари очиб берилади.

Замонавий ижтимоий фан жинс ва гендерни ажратиб туради. Анъанага кўра, улардан биринчиси одамларнинг анатомик ва физиологик хусусиятларини белгилаш учун ишлатилган бўлиб, уларнинг асосида инсонлар эркаклар ёки аёллар деб белгиланади. Биологик фарқлардан ташқари, одамлар ўртасида уларнинг ижтимоий роллари, фаолият шакллари, хулқ-атвори ва ҳиссий хусусиятларининг фарқлари мавжуд. Антропологлар, этнографлар ва тарихчилар азалдан "одатда эркак" ёки "одатда аёл" тушунчасининг нисбийлигини ўрнатдилар. Дунёда қайд етилган аёллар ва эркаклар ижтимоий хусусиятларининг хилма-хиллиги ва одамларнинг биологик хусусиятларининг ўзига хослиги бизни хулоса қилишимизга имкон беради. Шундай қилиб, гендер тушунчаси пайдо бўлди, бу уларнинг биологик жинсиага қараб жамиятни одамларга белгилайдиган ижтимоий ва маданий меъёрлар мажмuinи англаатади. Бугунги кунда таржимашуносликда янги ёндашувлар ишлаб чиқилмоқда, янги йўналишлар, курслар шаклланмоқда, уларнинг йўналиши бадиий таржимада гендернинг накадар муҳим эканлигига қаратилган: Бу энг муҳим ва долзарб вазифадир. Тил ҳодисаларини ўрганишда бундай "шахсга йуналтирилган" ёндошиш таржимашуносликни қўплаб бошқа билим соҳаларига фикран яқинлаштиради. Йигирманчи аср тилшунослигида билимларнинг турдош ва ёрдамчи йуналишлари: социолингвистика, психолингвистика, антропологик лингвистика, этнолингвистика, маданий тилшунослик, прагматик, когнитология ва бошқалар пайдо бўлади. Келинг, уларнинг баъзиларига таърифлар берайлик: Социолингвистика - тилшунослик, социология, ижтимоий психология ва этнография чорраҳасида ривожланиб, тилнинг ижтимоий моҳияти, унинг ижтимоий функциялари, таъсир механизми билан боғлиқ қўплаб муаммоларни ўрганадиган фандир. У тилга оид ижтимоий омиллар ва тилнинг жамият ҳаётидаги ўрнини белгилайди. [13, 481-бет]. Психолингвистика - бу нутқни шакллантириш жараёнларини, шунингдек, нутқни идрок этиш ва шакллантиришни уларнинг тил тизими билан ўзаро боғлиқлигини ўрганадиган фан. Психолингвистика нутқ фаолияти ва одамнинг психофизиологик нутқни ташкил этиш моделларини ишлаб чиқади ва уларни психологик экспериментлар ёрдамида синаб кўради. Шундай қилиб, тадқиқот мавзуси бўйича тилшуносликда психолингвистика методикалари психологияга яқинроқ [13, п.404]. Маданий тилшунослик - бу тилшунослик ва маданиятшунослик туташган жойда вужудга келган ва халқ маданиятининг тилда акс этган ва мустаҳкамланиб қолган кўринишини ўрганадиган фан [15, с.8]. Когнитология - бу инсон томонидан ахборотни ассимиляция қилиш, тўплаш ва ундан фойдаланиш жараёнлари ўрганиладиган фан соҳасидир [6, с.6]. Прагматика - нутқда лингвистик белгиларнинг ишлашини ўрганадиган семиотик ва лингвистик тадқиқотлар соҳасидир. Тилшунослик прагматикасида аниқ тасаввурлар мавжуд эмас, у нутқ мавзуси, манзил олувчиси, уларнинг мулоқотдаги ўзаро таъсири, алоқа ҳолати билан боғлиқ масалалар тўпламини ўз ичига олади [26, с.389-390]. Гапириш, фикрлаш, ҳис қилиш инсоннинг асосий белгисидир. Аммо дунёда инсон икки шаклда - эркак ва аёлда намоён бўлади. Шундай қилиб, савол қонунийдир: "Тилда одам" - У ким? Ёки У? Эркакми ёки аёлми? Эркаклар ва аёллар дунёқарашлари бир хилми ёки фарқ қиласадими? Агар улар мос келадиган бўлса, бунинг сабаби нима? Агар улар фарқ қиласалар, унда нима учун?

Сүнгги йилларда лингвистик ҳодисаларни ўрганишда антропоцентрик ёндошишга асосланган янги тадқиқот йуналишлари тилшунослиқда жадал ривожланмоқда. Бизнинг мамлакатимизда бундай лингвистик соҳаларга қизиқиш тобора ортиб бораётган бир пайтда бадиий асарлар таржимасида хам гендер тадқиқотлари алоҳида ўрин тутади. \8-10\ Гендер тадқиқотларининг асосий концепцияси - бу гендер яъни аёллар ва эркаклар ижтимоий хулқ-атворини, уларнинг бир-бирига булган муносабатларини белгилайдиган маданий хусусиятларнинг ўзига хос тўплами сифатида тушунилади.

Бадий таржимада гендер тадқиқотларининг асосий йуналиши - бу жамиятнинг эркаклар ва аёлларга бўлган муносабатини белгилайдиган маданий ва ижтимоий омиллар, шахсларнинг у ёки бу жинсга мансублиги билан боғлиқ хатти-ҳаракатлари, эркак ва аёл фазилатлари ҳақидаги стереотипик ғоялардир.

Маданият ва тил гендер муносабатларига сингиб кетган ва гендер биологик воқелик устидаги ижтимоий-маданий ва ижтимоий-жинсий муносабатлар тизими сифатида эркак ва аёл субстратларининг ички қарама-қарши ва шу билан бирга динамик нисбатини акс эттиради Ушбу нуқтаи назардан бадиий таржимада гендер масалаларини ўрганиш бошқа фанларнинг маълумотларини унинг тадқиқотларига жалб қилишни назарда тутади.

Психолингвистика, pragmalingvistika, этнолингвистика, когнитивлингвистика, маданиятларо алоқа, сотсиолингвистика ва бошқа фанлар бадий таржимада гендерни лингвистик таҳлил қилиш учун материал беради. Гендер тилшуносликда лингвистик қарашларда ҳам, коммуникаторларнинг нутқ хатти-ҳаракатларининг хусусиятларида намоён бўладиган когнитив ҳодиса сифатида қаралади ва бадий асарлар таржимасида зукколикни талаб киласди.

Ушбу ишнинг долзарбилиги гуманитар билимларининг янги йуналиши сифатида бадий таржимада гендер тадқиқотларини ривожлантиришни батафсил кўриб чиқиш зарурлигидан келиб чиқади. Ушбу мақоланинг мақсади - мамлакатимиздаги ва чет эл лингвистик гендер тадқиқотлари бўйича адабиётларни кўриб чиқиш ва уз илмий муносабатларимизни билдиришдан иборатdir. Қуйидаги жиҳатларни кўриб чиқадиган илмий ишларга алоҳида эътибор қаратилди: гендер лингвистикасининг пайдо бўлиши ва шаклланиши тарихи, "жинс" ва "гендер" тушунчаларининг фарқланиши, бадий таржимада гендерни аниқлашнинг вариантлари, гендердан фойдаланиш имкониятларини аниқлаш матнни шакллантириш параметри сифатида куриб чиқамиз. Таникли лингвист тадқиқотчилар А.В.Кирилина, Э.И.Горошко, О.А.Воронина, Г.Брандт, И.И.Халеева ва бошқалар ўз тадқиқотларида самарали иш олиб боришидни ижобий натижаларга эришдилар.

"Тилшуносликда гендер муаммолари" мақоласида Э.И. Горошко таъкидлайдики, "гендер" тушунчasi замонавий лингвистик парадигмага бошқа гуманитар фанларга қараганда анча кечроқ, яъни ўтган асрнинг иккинчи ярмида кириб келган. Дастраб бу соҳада ишлар Farbda пайдо бўлган эркак ва аёл нутқининг хусусиятларини тизимли тавсифлари герман ва роман тиллари гурухлари асосида пайдо бўлган. [Горошко: электрон. манба].

Маңаллий тилшуносликка келсак, ушбу мавзу бүйича биринчи мунтазам тадқиқотлар фақат 20-асрнинг 80-йилларнинг охири 90-йиллари бошларида олиб борила бошланди ва мамлақатимиз мустакилликка эришгандан сунг улар тез

суръатлар билан ривожлана бошладилар. Э.И. Горошкого кура рус тилшунослигига, "хозирги пайтда бу жараён шу қадар жадал рўй бераяптики, энди биз рус тилшунослигининг яна бир янги тармоғи - лингвистик гендерология ёки гендер лингвистикасининг пайдо бўлиши ҳақида ишончли гаплаша оламиз" [Горошко: электрон. манба].

Бадий таржимада гендер параметрларини ўрганишга бағишлиланган тадқиқотлар сони айниқса тез суръатлар билан ўсиб бормоқда. Олимлар гендер масалаларига қизиқиш жамиятининг очиқлиги ёки феминистик ғоялар таъсири билан боғлиқ деб ҳисоблайди [Кирилина, Томская 2005: 22].

Гендер муаммолари йуналишларини таҳлил қилиш жараёнида тилшунослар гендер тадқиқотларига оид учта асосий ёндашув тилшунослик ривожига жиддий таъсири кўрсатганлигини аниқладилар. Ушбу йуналишлар орасида тадқиқотчилар қуидагиларни ажратиб кўрсатадилар:

1. Биринчи ёндашув аёллар ва эркаклар тилининг фақат ижтимоий моҳиятини талқин қилишга қаратилган бўлиб, жамиятдаги ижтимоий холатни қайта тақсимлашнинг ўзига хос хусусиятлари билан изоҳланадиган тил фарқларини аниқлашга қаратилган. Шу билан бирга, "эркак" ёки "аёл" тили нутқдаги шериклар ижтимоий иерархиянинг турли даражаларида бўлган ҳолларда ишлатиладиган асосий тилдан бир хил функционал сифатида тавсифланади.

2. Социопсихолингвистик ёндашув "аёл" ва "эркак" тилларини жинсларнинг хулқ-авторининг ўзига хос хусусиятларини лингвистик илмий жиҳатдан урганади. Ушбу йуналишда олимлар учун статистик кўрсаткичлар у ёки бу параметрларни аниқлаш учун муҳим аҳамиятга эга. Бу эса эркак ва аёл нутқ хатти-харакатларининг психолингвистик назарияларини яратиш учун асос бўлиб хизмат қиласди.

3. Учинчи йуналиш вакиллари одатда жинсларнинг тил хатти-харакатларидаги фарқларнинг когнитив томонларини таъкидлайдилар. Улар учун нафақат фарқлар частотасини аниқлаш ва унинг кўрсаткичлари билан ишлаш, балки лингвистик категорияларнинг когнитив асосларининг моделларини яратиш муҳимроқ бўлиб қолади [Колосова 1996: 27]. Замонавий илмий парадигмада ушбу учта ёндашув бир-бирини тўлдирувчи деб ҳисобланиши ва фақатгина уларнинг умумийлиги билан тушунтириш муҳимдир.

Гендер лингвистлари ишини умумлаштиришга уриниш қилиб, Э.А. Картушина замонавий гендер лингвистикасининг учта йуналишини номлади. Унинг таснифи тилшунос сифатида моделлаштириш мавзусини танлашга асосланган. Ушбу йуналишлар бир бири билан чамбарчас боғлиқдир. Биринчидан, социолингвистик гендер жанрнинг ўзига хослигини, эркак ва аёлнинг коммуникатив хатти-харакатлари мавзуларини аниқлашга қаратилган. Ушбу йуналишнинг мақсади эркаклар ва аёлларнинг коммуникатив хатти-харакатларини моделлаштиришдир. Иккинчидан, психолингвистик гендер коллектив онгда "эркаклик" ёки "аёллик" билан боғлиқ бўлган ассоциалар мажмуини белгилайди ва гендер концепсияси соҳасини моделлаштириш истиқболлари билан белгиланади. Учинчидан, лингвокултурологик гендерлар тилда яратилган эркаклар ва аёллар билан боғлиқ бўлган воқеликнини ўрганишга қаратилган [Картушина 2003: 23].

Шуни ҳам таъкидлаш керакки, бадий таржимада тадқиқотчиларнинг диққат марказида маъruzачининг шахсияти ва унинг нутқ хатти-харакатлари бўлган.

Психолингвистик эксперимент натижасида маъruzачи аёл ва эркак аудитория матни учун "маъruzачининг макрофактори" ва "матн макрофактори" деб таърифланган бир қатор талаблар тавсифланди [Горошко 2005: 165]. Замонавий маҳаллий фанларда биологик ва ижтимоий-детерминистик ёндашувлар тарафдорларининг муҳокамаларида уларнинг моҳиятни талқин қилиш билан бирга, бадий таржимада хам жинсни ўрганишда турли хил услубий муносабатлар мавжудлигини эътироф этадилар. А.В. Кирилинанинг фикрига асосланиб хулоса қилишимиз мумкинки, бугунги кунда тилшунослар Farb тенденцияларидан бироз фарқ қиласиган тил ва мулоқотнинг гендер жиҳатларини ўрганиш учун илмий йуналишни ишлаб чиқди. Нафақат Farb, балки рус ва бошқа тилларнинг материалларида гендер масалаларига бағишиланган кўплаб нашрларнинг пайдо бўлиши шундан далолат берадики, улар илгари гендер нуқтаи назаридан таҳлил қилинмаган. Хозирда, мунтазам равишда конференциялар, семинарлар ва бошқа илмий форумлар ўтказилмоқда, яқин келажакда даврий нашрлар пайдо бўлади ва таржимашунослиқда хам жинсларни ўрганиш учун илмий бўлимлар ташкил этилади.

Бундан ташқари, лингвистик гендерологиянинг мустақил илмий йуналиш сифатида мавқеини мустаҳкамлаш белгиларидан бири методологик характердаги бир қатор асарларнинг пайдо бўлишидир. Унда маданиятлараро мулоқотни ўқитишида гендер ёндашувни қўллаш масаласи, тилшунослиқда гендерни ўрганишга оид умумий илмий ёндашувларни ишлаб чиқиши муаммолари кўриб чиқилди, аниқ илмий тадқиқот мақсадлари тил ва алоқанинг гендер жиҳатлари ва кейинги илмий тадқиқотлар истиқболлари шакллантирилди [Халеева 2001: 8].

Таҳлил натижасида қуйидаги хусусият аниқланди: бадий таржимада гендер ёндашуви асосан эркаклар ва аёллар ўртасидаги биологик фарқлар эмас, балки жамиятнинг ушбу фарқларга берадиган маданий ва ижтимоий баҳоси катта аҳамиятга эга деган фикрга асосланади. Уларнинг ижтимоий-маданий баҳолаши ва талқини, шунингдек, ушбу тафовутлар асосида узаро муносабатлар тизимини барпо этиш муҳимдир.

Бадий таржимада "Гендер" тоифасини таҳлил қилиш унинг шакланиш босқичларини маҳсус мақом ва тузилишга эга бўлган атама сифатида тақдим этишга имкон берди. Бадий таржимада гендер жамият томонидан эркаклар ва аёллар ролларини шакллантириш(куриш) нинг мураккаб ижтимоий-маданий жараёнини акс эттиради, турли жинсдаги одамнинг хулқ-атвори, ақлий ва ҳиссий хусусиятларининг фарқларини таъкидлайди. Ушбу жараённинг натижаси, назарий тушунча булиб, "гендер" ижтимоий конструкция эканлигини эътироф этишdir. Жинсий фарқларни яратишнинг муҳим элементлари - бу "эркакка" ва "аёлга" қарши муносабатларнинг юзага келиб чиқиши билан бөгликдир.

Бизнинг тадқиқотимиз учун бадий таржимада "гендер" тушунчасини аниқлашда ёндашувларнинг плюрализми алоҳида аҳамиятга эга. Кўриб чиқилган назарий материалларга асосланиб, биз замонавий таржимашунослиқда ушбу атамани таърифлашга ягона ёндашув йуқлигини аниқладик. Кўпгина тадқиқотчилар томонидан ушбу атама тан олинганига ва унинг кенг қўлланилишига қарамай, маҳсус адабиётларни ўқишида пайдо бўладиган ва жинсни тушунишда баъзи фарқлар билан боғлиқ бўлган қатор қийинчиликлар мавжуд, шунингдек ушбу тушунчанинг қиёсий янгилиги муносабати билан ҳозирги кунда лингвистик гендерологиянинг терминологик муаммолари таъкидланмоқда:

биринчи "Гендер атамалари луфати" нашр этилди, гендернинг лексикографик муаммоларига қизиқиш ортди, бу бадий таржимада янги илмий тадқиқотнинг назарий ривожланиш даражасининг ошганлигидан далолат беради. Шунга қарамай, олимлар бадий таржимада методологик база, терминологик тизим ва гендер тадқиқотларининг маҳсус усуслари етарли даражада ишлаб чиқилмаганлигини таъкидлайдилар.

Бундан ташқари, шуни эътироф этиш керакки, муаллифнинг концептуал позицияси бадий таржимада гендер тушунчасини аниқлашда асосий рол ўйнайди. А.В.Кирилина томонидан таклиф қилинган "гендер" тушунчасининг таърифларини таҳлил қиласдан сўнг, Н. Пушкирова, Н. Воробева, Г. Брандт, О.А. Воронина, А.В. томонидан берилган таърифдан фойдаланишга қарор қилинди. Биз ушбу ёндашувда "гендер" тушунчасининг ўзига хос хусусиятларини куриб чиқдик. Шунингдек, тилда қайд этилган эркаклик ва аёллик тушунчаларини ўрганишга харакат қилдик. Бу бизнинг илмий изланишимиз учун жуда муҳимдир.

Иш давомида бадий таржимада гендерни матн яратиш параметри сифатида ишлатиш имконияти тасдиқланди. Илмий тадқиқотчиларнинг фикрига кўра (А.В.Кирилина, О.А. Пермякова, М.В. Гаранович) аёл ёки эркак жинси услубини англаш эътироф этилди.

Ушбу мақолани тайёрлаш учун ўрганилган назарий материал қўплаб замонавий лингвистик тадқиқотлар марказида бўлган гендер фарқларини батафсил кўриб чиқиши учун асос бўлди Муаллифнинг провард максади бадий таржимада гендернинг намоён бўлиш усуслари ва хусусиятларини ўрганишдан иборатдир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Брандт Г.А. Природа женщины. – Екатеринбург: Изд-во Урал НАУКА, 1999.
2. Воронина О.А. Основы гендерной теории и методологии // Материалы Международной конференции «Гендерное образование», 4-5 ноября 2003. – Бухара. – С.72-80.
3. Горошко Е.И. Языковое сознание: Гендерная парадигма. – М.Харьков: Издательский Дом «ИНЖЭК», 2003.
4. Иващенко О.В. Гендерна наукова перспектива: Від світогляду до політики // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №6. – С.78-92.
5. Кирилина А.В., Горошко Е.И. Гендерные исследования в лингвистике сегодня // Гендерные исследования. – 1999. – № 2. – С.234-241.
6. Agarwal, Bina (2001), The Hidden Side of Group Behaviour: A Gender Analysis Of Community Forestry Groups, QEH Working Paper Series, No.76.
7. Braunstein, Elissa and Folbre, Nancy (2001), To Honor and Obey: Efficiency, Inequality, and Patriarchal Property Rights, Feminist Economics, Vol. 7, No.1, p. 25-44.
8. Ашуррова Д.У. Коммуникативно-когнитивная теория текста // Linguistics. – Тошкент, 2010. – С. 17-24;
9. Расулова М.И. Основы лексической категоризации в лингвистике. – Ташкент: Фан, 2005. – 268 с.;
10. Сафаров Ш. Когнитив тилшунослик. – Жиззах: Сангзор, 2006. – 89 б.;

11. Тухтасинов И.М. Лингвокультурологические и гендерные особенности сложных слов в художественном тексте (на материале английского и узбекского языков). Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ташкент: УзГУМЯ, 2011. – 30 с.
12. Халикова М.К. Фразеология как форма отражения национального менталитета: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ташкент, 1999. –24 с.
13. Эргашева Г.И. Applied linguistics: Terminology and Translation through gender discourse lens. – Tashkent: Navruz, 2018. – 154 р.
14. Nasrullayeva N.Z. Investigation of gender metaphors on the material of English phraseological units. // «Замонавий лингвистик тадқиқотлар ва чет тилларни ўқитиши дидактикаси» Республика илмий-амалий анжумани материаллари. – Самарқанд: СамДЧТИ, 2017 йил 28 апрель. – Б. 20–22.